

Martyna WOŹNIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Perspektywy Kanady i Australii w kontekście ich przynależności do Commonwealth

Streszczenie: Kanada i Australia są państwami wspólnotowymi Wielkiej Brytanii, a co za tym idzie, łączy je osoba monarchy, która sprawuje władzę w państwie. W artykule ukazane zostały opinie panujące wśród społeczeństwa Kanady i Australii na temat monarchii, rodziny królewskiej oraz zmiany głowy rządzącej. Przedstawiono konkretne argumenty republikańców z obydwóch państw, jak również sympatie obywateli do poszczególnych członków brytyjskiej rodziny królewskiej. W obydwóch państwach występuje spory ruch antymonarchistyczny, który może się pogłębić po śmierci królowej Elżbiety II i objęciu tronu przez księżca Karola.

Słowa kluczowe: ustrój polityczny, opinia publiczna, monarchia, republika, rodzina królewska

Wstęp

Państw o ustroju monarchistycznym współcześnie coraz bardziej ubywa. Aktualnie jest ich ok. 50 na świecie (Łukaszewski, 2010, s. 151) w tym 15 to państwa wspólnotowe Wielkiej Brytanii. Kanada i Australia są państwami o najdłuższym statusie Commonwealth Realm oraz należą do organizacji międzynarodowej o nazwie Commonwealth of Nations zrzeszającej 53 państwa członkowskie. Obecnie w obydwóch państwach głową rządzącą jest królowa Elżbieta II, a po niej najprawdopodobniej jej najstarszy syn książę Karol. Z racji, że monarcha na co dzień mieszka w Wielkiej Brytanii jego obowiązki sprawuje gubernator generalny. Zarówno Kanada, jak i Australia w swoich rozwiązaniach systemowych czerpią z modelu westminsterskiego.

Celem niniejszego artykułu jest analiza porównawcza Kanady i Australii mająca za zadanie przedstawienie nastrojów panujących wśród opinii publicznej tych państw w kontekście możliwej zmiany ustroju państwa z monarchii na republikę. Stawiane są następujące pytania badawcze: jak duże poparcie dla ruchu republikańskiego jest wśród Kana-

dyjczyków i Australijczyków; które z omawianych państw jest bardziej skłonne zmienić obecny ustrój polityczny; który z członków rodziny jest najbardziej popularny wśród opinii publicznej i dlaczego; chęć zmiany ustroju jest bardziej związana z niechęcią wobec członków rodziny królewskiej czy samej instytucji monarchii; jakie konsekwencje mogą wynikać z objęcia tronu przez księcia Karola. W artykule przyjęto hipotezę, iż niezależnie od popularności rodziny królewskiej, poparcie dla zmiany ustroju w obu państwach utrzymuje się na podobnym poziomie. Metodami badawczymi wykorzystanymi w artykule są: analiza statystyczna przedstawiająca wyniki badań opinii wśród społeczeństwa kanadyjskiego i australijskiego, analiza porównawcza oraz analiza treści.

Perspektywy Kanady w kontekście możliwej zmiany ustroju państwa

Republikanie w Kanadzie chcą zniesienia monarchii i zastąpienia jej nową formą rządów. Twierdzą oni, że społeczeństwo kanadyjskie wolałoby mieć za głowę państwa własnego obywatela, aniżeli osobę mieszkającą za oceanem i rzadko odwiedzającą ich kraj. (Scotti, 2016). Same korzenie nastrojów republikańskich sięgają czasów jeszcze przed utworzeniem Konfederacji Kanadyjskiej. Jednakże w Kanadzie sama debata na temat zmiany głowy państwa nie miała nigdy większego znaczenia, a obecnie pojawia się zazwyczaj przy odwiedzinach członków rodziny królewskiej oraz w ostatnim czasie w aspekcie potencjalnego objęcia tronu przez księcia Karola po śmierci królowej Elżbiety II.

Należy podkreślić, że Kanadyjczycy są bardzo słabo zorientowani w tym, kto jest ich głową państwa. W 2002 roku podczas badań przeprowadzonych przez Ekos Research zaledwie 5% ankietowanych wiedziało, że głową państwa jest Elżbieta II. Aż 69% badanych stwierdziło, że na czele państwa stoi premier. Zatem można się zastanawiać, czy utrzymanie monarchii ma jakikolwiek sens poza zachowaniem historycznych więzi oraz symboliki, które i tak dużej części obywateli kojarzą się z systemem kolonialnym i podbojem (*High five...*, 2016).

Królowa Elżbieta II odwiedziła Kanadę od chwili swojej koronacji 22 razy - pierwszy raz w 1953 roku, ostatni w 2010 roku (*The commonwealth, The royal Family*). Z perspektywy wszystkich odbytych podróży Elżbiety II do państw wspólnotowych liczba ta może uchodzić za sporą. Jednakże z perspektywy Kanadyjczyków, którzy przez 67 lat gościli swo-

ją głowę państwa zaledwie ponad dwadzieścia razy, może się to wydawać naprawdę mało. Społeczeństwo, mimo że może czuć słabą więź z instytucją monarchii, samą osobę Elżbiety traktuje z należyтым szacunkiem i podziwiał. Kiedy zapytano Kanadyjczyków, w jakich pięciu słowach opisaliby królową Elżbietę II, to „szanowana” było najczęstszym określeniem, następnie „wpływowa, silna, pracowita oraz etyczna” (*Poll: Canadians...*, 2016). Sama Elżbieta również darzy Kanadę wielką sympatią, a w 2007 roku nazwała ją „swoim domem daleko od domu”. Królowa zaskarbiła sobie szacunek Kanadyjczyków m.in. takimi wypowiedziami jak ta z Toronto z 1973 roku: „Chcę, aby korona była postrzegana jako symbol narodowej suwerenności należącej do wszystkich. Jest ona nie tylko łącznikiem między obywatelami kanadyjskimi wszystkich narodowości i pochodzenia [...]. Chcę, aby korona w Kanadzie reprezentowała wszystko co najlepsze i najbardziej podziwiane w kanadyjskim ideale. Będę kontynuować to za mojego życia. Mam nadzieję, że wszyscy nadal będziecie mi pomagać w tym zadaniu” (*Memorable Quotations...*, 2007). Wielu obywateli najbardziej docenia poczucie obowiązku królowej wobec swojego stanowiska oraz tego, że bierze je za swoją pracę, w którą wkłada całe serce i poświęcenie. Jednakże przy tym uważa, że właśnie ta popularność może być początkiem końca monarchii w Kanadzie (Russel, 2012).

Oficjalnym następcą tronu po królowej Elżbiecie II jest jej najstarszy syn Karol. Księżę Walii urodził się 14 listopada 1948 roku w pałacu Buckingham, a od czwartego roku życia jest następcą tronu. Od dziecka był przygotowywany do roli przyszłego władcy nie tylko Wielkiej Brytanii, ale i pozostałych krajów wspólnotowych. Po zakończonej edukacji i odbyciu służby wojskowej księżę Walii zaangażował się w działalność charytatywną i w 1976 roku założył własną fundację „Prince’s Trust” mającą na celu wspieranie młodych ludzi w ich rozwoju (*Our history*). Do tej pory Karol odwiedził Kanadę 18 razy. Mimo tego, że od naprawdę dawna wiadomo, kto obejmie tron, fakt ten nie jest zbyt entuzjastycznie przyjmowany ani przez społeczeństwo brytyjskie¹ (*Prince Charles...*, 2018), ani przez Kanadyjczyków, którzy uważają Karola za „nudnego” (*Poll: Canadians...*, 2016). Specyficzny charakter Karola i jego nietypowe zainteresowania nie sprzyjają jego popularności, a poważną skazą na jego wizerunku jest nieudane małżeństwo z uwielbianą przez społeczeństwo

¹ W badaniach przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii Karol znalazł się dopiero na 7. miejscu popularności wśród członków rodziny królewskiej.

czeństwo księżną Dianą. W kreowaniu jego osoby w opinii publicznej nie pomagają także wiadomości krążące w prasie jak np. ta, że kiedyś wziął ze sobą własny materac, gdy miał nocować u znajomych (*Queen Victoria's...*, 2019). W badaniach przeprowadzonych w 2017 roku wśród Kanadyjczyków opinie były podzielone w kwestii tego, jakby się czuli, gdyby księżę Karol został królem po śmierci królowej Elżbiety. Mniej niż cztery osoby na dziesięć (37%) stwierdziło, że poparłoby Karola jako króla, a 17% stwierdziło, że zdecydowanie by to zaaprobowало. Nieco ponad jedna trzecia (34%) stwierdziła, że nie popiera go jako następcy tronu, a 17% twierdzi, że zdecydowanie nie popiera. Jedna czwarta (25%) nie ma silnego uczucia, twierdząc, że ani nie aprobuje, ani nie potępia, podczas gdy niewielka część 4% twierdzi, że nie wie. Respondenci, którzy najprawdopodobniej akceptują księcia Karola, przejmującego tron, to mężczyźni (40%), najbogatsi (44%) i wspierający konserwatystów (39%) lub liberałów (41%) (*Canada Divided...*, 2017). Dla porównania w 2015 roku aż 54% ankietowanych nie chciało Karola jako swojego władcy, zaś 31% stwierdziło, że go popiera (*4-in-10 favour...*, 2015).

Większą sympatią poddanych cieszy się syn Karola i księżnej Diany – William. Księżę Cambridge urodzony w 1982 roku jest aktualnie drugi w kolejce do tronu. William ukończył Uniwersytet St. Andrews w Szkocji, gdzie poznał swoją obecną żonę księżną Kate. Para ma trójkę dzieci: George'a, Charlotte i Louisa (*The Duke...*, *The royal family*). Oficjalną rezydencją rodziny jest Pałac Kensington. Jego Królewska Wysokość podejmuje szereg działań i projektów charytatywnych, wykonuje publiczne i oficjalne obowiązki wspierające Królową w Wielkiej Brytanii i za granicą. Do tej pory księżę odwiedził Kanadę 4 razy (*Ibidem*). Wśród Kanadyjczyków jest on również, tak jak babcia, uważany za „szanowanego” (*Poll: Canadians...*, 2016). Panuje opinia wśród części społeczeństwa, że William i Kate jako świeża krew to przyszłość Kanady (Russel, 2012). William w porównaniu do swojego ojca jest uważany za bardziej „charyzmatycznego” i mocniej „stapającego po ziemi” (*Canadians want...*, 2016). Blisko czterech na dziesięciu ankietowanych wybrało księcia Williama jako najlepszy wybór na następcę tronu w Kanadzie 38%. Jego ojciec i brat otrzymali wsparcie około jednej dziesiątej (po 11%) (*Prince William...*, 2016).

Zwolennicy republiki w Kanadzie prowadzą własną stronę internetową, na której propagują swoją ideę zniesienia monarchii. Jednym z głównych argumentów, jakimi się posługują jest stwierdzenie, że kanadyjska głowa państwa powinna być ucieleśnieniem kanadyjskiej suwerenności, różnorodności i dumy, a obecnie żaden obywatel Kanady nie może aspi-

rować do roli przywódcy państwa. Ponadto są przekonani, iż ich głowa państwa powinna przestrzegać kanadyjskich praw równości religijnej, a obecnie zasady dotyczące sukcesji w rodzinie królewskiej konstytucyjnie wiążą Kanadę z procesem, który wyraźnie dyskryminuje członków wiary rzymskokatolickiej². Oprócz tego ich zdaniem monarcha jest również zobowiązany do zajmowania stanowiska głowy Kościoła Anglii, a tym samym zapobiegania, by żydzi, hindusi czy muzułmanie lub któkolwiek inny niż członek tego protestanckiego wyznania nie został głową państwa Kanady. Powołują się na artykuł 15.1. Kanadyjskiej Karty Praw i Wolności, który zabrania dyskryminacji ze względu na „rasę, pochodzenie narodowe lub etniczne, kolor, religię, płeć, wiek lub niepełnosprawność umysłową lub fizyczną” (*Selection 15...; Government of Canada*). Twierdzą, iż głowa państwa powinna być przedstawicielem ludu Kanady, a obecnie królowa nie reprezentuje Kanady tylko Wielką Brytanię na arenie międzynarodowej. Poza tym zwolennicy republiki dążą do tego, aby osiągnięcie pełnoprawnego statusu republiki demokratycznej było zakończeniem procesu niepodległości, który rozpoczął się ponad sto lat temu. Sądzą, iż w kanadyjskim systemie politycznym występuje deficyt demokratyczny. (*Goals, Citizens for a...*). Według nich w każdej dobrej demokracji istnieją solidne ramy kontroli i równowagi, aby zapobiec rozprzestrzenianiu się nadużyć, a jednym ze sposobów rozwiązania tego problemu byłoby posiadanie skutecznej i demokratycznie wybranej głowy państwa (przez opinię publiczną, parlament lub inny taki organ), nie zaś wyznaczonego gubernatora generalnego, który jest po prostu zastępcą dalekiego monarchy, wybranego osobiście przez premiera. Popularyzatorzy republiki podkreślają, że dziedziczne prawa w rządzie są pojęciem niezgodnym z kanadyjskimi wartościami egalitaryzmu. Powołują się oni na sondaż opinii publicznej przeprowadzony podczas złotego jubileuszu i wizyty królewskiej w 2002 roku, gdzie większość Kanadyjczyków postrzegала królową i rodzinę królewską po prostu jako osobistości celebrytów, które nie powinny pełnić żadnej formalnej roli w społeczeństwie kanadyjskim oraz wyrazili pogląd o monarchii jako przestarzałej i regresywnej instytucji, która obecnie nie ma większego znaczenia dla większości Kanadyjczyków (*Ibidem*). Głoszą oni, że nowi Kanadyjczycy nie powinni składać przysięgi wierności monarsze, który nie tylko nie jest obywatelem Kanady, ale także, w niektórych przypadkach, reprezentuje wiele aspektów tego, co potencjalni obywatele starają się

² W 2011 roku ten stan rzeczy zmieniło porozumienie zawarte w Perth.

zostawić w swoim dotychczasowym życiu. W ich mniemaniu imigranci przyjeżdżają do Kanady, aby obrać sposób życia, który kładzie nacisk na równość i prawa jednostki, a nie równość, królewskość i klasycyzm. Podkreślają, iż obecnie istnieje niesprawiedliwa poprawka konstytucyjna w sprawach związanych z głową państwa. Przed 1982 rokiem poprawki do konstytucji związanej z monarchią podlegały procedurze korygującej 7/50, wymagającej uchwał Senatu, Izby Gmin i siedmiu parlamentów prowincjonalnych reprezentujących co najmniej 50% ludności Kanady. Według nich ze względu na znaczący lobbing monarchistyczny podczas rozmów o patriarchacie konstytucji, zmiana monarchistycznego statusu Kanady wymaga teraz jednomyślnej zgody wszystkich ustawodawstw federalnych i prowincjonalnych. Ta nowa forma jest w ich mniemaniu oburzająco niesprawiedliwa (Ibidem).

Co ciekawe, jedną z opcji przyjmowanych przez kanadyjską opozycję brytyjskiej głowy państwa, jest pomysł ukoronowania Kanadyjczyka. Według niektórych to, co może zniechęcać do obecnej formy monarchii w Kanadzie, to brak obecności głowy państwa w kraju. W samym funkcjonowaniu państwa niewiele by się zmieniło, kraj nadal byłby monarchią, ale władca byłby obecny wśród swoich obywateli (Young, 2017).

Perspektywy Australii w kontekście możliwej zmiany ustroju państwa

Ruch antymonarchistyczny w Australii zmierza do zmiany systemu rządów z monarchii parlamentarnej na republikę. Republikanizm narodził się jeszcze przed powstaniem Federacji w 1901 roku, a później odrodził się pod koniec XX wieku po kolejnych zmianach prawnych i społeczno-kulturowych, które rozluźniły związki Australii z Wielką Brytanią. W Australii republikanie są dość sporą grupą w społeczeństwie i idea ta cieszy się popularnością, dlatego w 1999 roku przeprowadzono referendum w sprawie zmiany ustroju na republikę. Według australijskiej konstytucji jedynym sposobem na taką zmianę jest referendum – tzn. poprzez zadawanie pytań wszystkim uprawnionym wyborcom, czy zgadzają się na proponowaną ustawę o zmianie konstytucji. Przed przeprowadzeniem referendum projekt ustawy musi stać się ustawą, która zostanie przyjęta przez obie izby parlamentu federalnego albo dwukrotnie w Izbie Reprezentantów lub Senacie. Proponowana ustawa jest następnie poddawana bezpośredniemu głosowaniu australijskich wyborców w referendum nie

wcześniej niż dwa i nie później niż sześć miesięcy po przyjęciu ustawy przez Parlament. Aby stać się prawem, proponowana zmiana Konstytucji musi zostać zatwierdzona przez „podwójną większość” wyborców głosujących za proponowaną zmianą. Frekwencja w skali kraju wyniosła 95,1% uprawnionych wyborców w referendum z 1999 roku (*Key results*, 2011). Oba zadane w referendum pytania nie uzyskały wymaganej większości. W pytaniu o republikę za zmianą ustroju opowiedziało się 45,13% obywateli, natomiast przeciw było wtedy 54,87% (Ibidem).

Przy okazji ślubu księcia Harry’ego i amerykańskiej aktorki Meghan Markle w maju 2018 roku przeprowadzono ankietę sprawdzającą wiedzę Australijczyków na temat osoby panującej w ich kraju. Obywatele Związku Australijskiego są słabo zorientowani w tym temacie, ponieważ zaledwie 34% obywateli wskazało prawidłowo królową Elżbietę II jako głowę państwa. W następnej kolejności wskazywany był gubernator generalny 30% oraz premier 24% (*Australia’s head...*, 2018).

Stosunek Australijczyków do Elżbiety II jest sentymentalny. Królowa jest stosunkowo znaną osobą wśród społeczeństwa ze względu na długość swojego panowania. Obywatele szanują ją za swoje oddanie do wykonywanej pracy. Elżbieta powszechnie jest postrzegana jako bezstronna i stabilizująca sytuację w niespokojnym świecie, m.in. dzięki odmawianiu upublicznienia swoich osobistych poglądów (*Queen Elizabeth...*, 2016). W przeprowadzonej ankiecie pod koniec 2018 roku zadano pytanie społeczeństwu australijskiemu: „czy masz przychylną lub niekorzystną opinię następujących członków rodziny królewskiej?”. Elżbieta uzyskała dopiero trzeci wynik w tych badaniach, aczkolwiek 61% przychylności wśród badanych również jest dość wysokim rezultatem. Najwyższe poparcie uzyskał młodszy z wnuków Elżbiety – książę Harry 70% (*Perceptions of...*, 2018). Długoletnie panowanie królowej umożliwiło wielu pokoleniom zbudowanie z nią silnej więzi osobistej. Ale jak uważają niektórzy, lojalność należy do Jej Królewskiej Mości, a nie do tronu, na którym siedzi. Największe poparcie królowa ma na terenach wiejskich oraz wśród konserwatystów (Wood, 2017). Sama Elżbieta II odwiedziła Australię 18 razy, ostatni raz była na najmniejszym kontynencie świata w 2011 roku, podczas spotkania głów państw i szefów rządów Commonwealth (*Commonwealth visits...*, s. 1–4).

Książę Karol nie ma wśród Australijczyków zbyt szerokiego grona sprzymierzeńców. Za młodu Karol spędził dwa semestry w Australii w Timbertop, wiejskim kampusie Grammer School Victoria Geelong i osobiście wypowiada się o Australii z sentymentem, niestety bez wza-

jemności (*Prince Charles...*, 2015). We wspomnianym już badaniu zaledwie 33% respondentów zadeklarowało swoją przychylność wobec księcia, co dało mu ostatnią pozycję w zestawieniu (*Perceptions of...*, 2018). Szef ruchu republikańskiego, Turnbull powiedział, że „trudno uwierzyć, aby księżę Karol mógłby zostać zaakceptowany jako król”. Większość Australijczyków zgadza się z tym stwierdzeniem. Sondaż przeprowadzony w 2015 roku przez Australijski Republikański Ruch twierdził, że 51% Australijczyków wolałoby australijską głowę państwa od króla Karola. Jego przeszłość, specyficzne zachowania czy poglądy dostarczyły wystarczającej ilości amunicji dla republikanów. Opinii publicznej bardzo nie spodobał się fakt, iż Karol pisał listy z własnymi uwagami do ministrów dotyczącymi np. architektury lub ochrony środowiska (Lubański, 2018). Teoretycznie nie powinien tego robić, ponieważ jako członek rodziny królewskiej i przyszły monarcha powinien być neutralny. Karol nigdy nie przyciągał tłumów takich jak jego dzieci, matka czy pierwsza żona Diana (*Will Australia...*, 2017). Firma Newspoll w 2016 roku przeprowadziła badania, w których zadano pytanie „Czy popierasz lub nie pomysł stania się republiką, jeśli królem zostanie księżę Karol?” W tym przypadku poparcie dla republiki wyniosło do 55%. W rozdzieleniu na płeć męską i żeńską widać, że mężczyźni bardziej popierają ten pomysł (59%), a kobiety mniej (51%). Najbardziej za utworzeniem republiki były osoby powyżej 50. roku życia (59%), później osoby w przedziale wiekowym 35–49 (53%) i 18–34 (52%). Wobec sympatii politycznych poparcie odejścia od monarchii zdecydowanie największe przypadło na wyborców Partii Zielonych (74%), później wyborców Australijskiej Partii Pracy (59%), a w ostatniej kolejności wyborców Liberalnej Partii Australii/Narodowej Partii Australii (53%). W badaniach tych zaledwie 34% ankietowanych wyraziło swoją sympatię wobec księcia. Minimalnie bardziej przychylni Karolowi były kobiety (35%) aniżeli mężczyźni (33%). W różnych przedziałach wiekowych poparcie dla Karola i monarchii wyniosło dość podobny wynik, najbardziej przychylni były osoby po 50. roku życia (35%), trochę mniejsze poparcie było w przedziale wiekowym 35–49 (34%), najmniejsze wśród młodych ludzi 18–34 (32%). Wyborcy Zielonych w zdecydowanej większości nie wyrażają swojej sympatii wobec Karola, gdyż poparcie dla niego wyniosło zaledwie 17%. Wśród koalicji Liberalnej Partii Australijskiej/Narodowej Partii Australii Karol uzyskał (40%) poparcia, a wśród wyborców Australijskiej Partii Pracy (30%). Ogólnie osób niezdecydowanych lub bez zdania wobec tego zagadnienia było 11% (*Republic*, 2016).

Księżę William w omawianych już badaniach zajął drugą pozycję zaraz po swoim młodszym bracie, gdyż 68% ankietowanych zadeklarowało swoją przychylność do niego (*Perceptions of Royal...*, 2018). Drugi kandydat w kolejce do tronu jest uważany w Australii za „czarującego” oraz ujmującego w swojej „swobodzie” i „bezpretensjonalności”. Po jego wizycie w 2010 roku mówiono o nim jako „tajnej broni przeciw republice” (*Prince William in...*, 2010). Wielu obywateli byłoby skłonnych poprzeć monarchię w Australii, gdyby to on objął tron zamiast swojego ojca (Alderson, 2010). Koniec lat 90. XX wieku był bardzo nieprzychylny wobec wizerunku rodziny królewskiej, ponieważ wiele skandali wypłynęło wtedy do opinii publicznej, w tym kontrowersyjny rozwód rodziców księcia Williama. W ostatnich latach wizerunek ten poprawił się, w szczególności od 2011 roku, czyli ślubu księcia Williama i Kate Middleton oraz braku większych skandali wśród rodziny królewskiej. Wobec tego zarówno młodzi Australijczycy i ci starsi mogą spojrzeć bardziej pozytywnie na samą instytucję monarchii (Hurst, 2016).

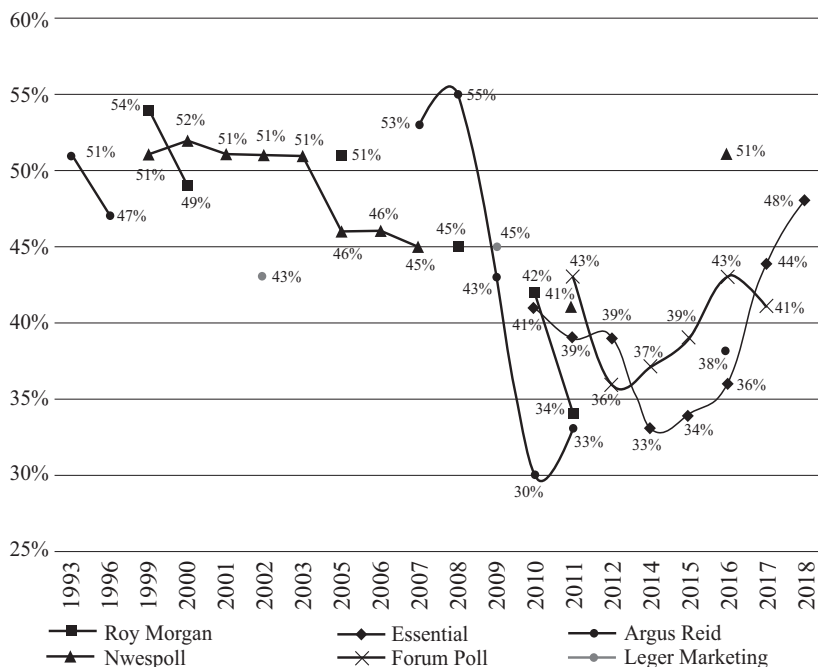
Republikanie Australijscy tłumaczą na swojej stronie, czym jest republika w następujący sposób: „republika to kraj, w którym władza jest całkowicie w rękach ludzi. Australijska republika uczyniłaby nasz system w pełni demokratycznym i w pełni australijskim”. Według nich w dzisiejszej Australii ludzie nie mają wpływu na to, kto jest głową państwa - zamiast tego głową państwa jest król lub królowa Anglii. Uważają, że gubernator generalny jest jedynie przedstawicielem, który działa w imieniu władcy brytyjskiego i musi on zatwierdzić każde prawo przyjęte przez Parlament, każde wybory oraz mianowanie rządu. Republikanie postulują, że aby Australia mogła stać się republiką, muszą oni zastąpić króla lub królową i gubernatora generalnego Australijczykiem, który będzie wybrany przez Australijczyków do służby Australii. Głoszą również, że australijska republika utrzymywałaby premiera jako swojego szefa rządu i parlamentu. A samą potrzebę zmiany ustroju argumentują tak, że ich głowa państwa powinna mieszkać w Australii i być dumna z bycia Australijczykiem. Ich zdaniem każdy, kto pełni funkcję publiczną w Australii, powinien być obywatelem Australii i być wiernym Australii oraz że australijska głowa państwa lepiej by reprezentowała rzeczy, które popierają - „sprawiedliwość, równość, zasługi”. W ich mniemaniu głowa państwa nie powinna być wybierana z powodu tego, kim jest ich matka lub ojciec lub gdzie się urodzili. Za błąd uważają fakt, iż Australijczycy nie mogą stać się głową własnego państwa i nie mają wpływu na to kto to robi. Uważają również, że Australijczyk powinien być w pełni niez-

leżny. Nie jest dla nich właściwe, aby australijska demokracja podlegała zagranicznemu monarsze. Podkreślają też, że Australia jest jednym z najbardziej udanych krajów świata, i że są niezależni, różnorodni i dumni ze swoich osiągnięć. Stanie się republiką wzmocniłoby najlepsze rzeczy w ich kraju (*Frequently...*, Australian Republic Movement).

Analiza komparatywna perspektyw Kanady i Australii w kontekście zmiany ustroju państwa

Analizując wyniki badań przeprowadzanych wśród opinii publicznej, wiadać większe zaangażowanie firm australijskich ankietujących społeczeństwo na temat przekształcenia się w republikę i zmiany głowy państwa z brytyjskiego na własnego. Od momentu referendum w 1999 roku dość regularnie są przeprowadzane badania sprawdzające poparcie dla obecnego ustroju państwa. W Kanadzie zaś tej regularności nie ma, sama debata pojawia się zazwyczaj przy odwiedzinach któregoś z członków rodziny królewskiej. Porównując lata, w których badania zostały przeprowadzone w obydwóch krajach, wyniki przedstawiają się stosunkowo podobnie. W 2002 roku według kanadyjskiej firmy Leger Marketing za utworzeniem republiki było 43% ankietowanych (*Opinions Polls...*, Citizens for a...). W Australii według firmy Newspoll poparcie to było większe i wyniosło 51%. Pięć lat później proporcje się odwróciły i ruch republikański cieszył się większą popularnością wśród Kanadyjczyków 53%, a w Australii spadła ona do 45%. Rok później w Kanadzie poparcie wzrosło o dodatkowe 2%, a w Australii nie zmieniło się. Za to w 2010 roku Kanadyjczycy byli za utworzeniem republiki zaledwie w 30%, a Australijczycy według firmy Essential (*Republic*, 2015) w 41% i firmy Roy Morgan (*Increased Majority...*, 2012) w 42%. W 2011 roku, kiedy ślub brał książę William z księżną Kate, firmy przeprowadziły ankiety kilka razy, aby sprawdzić, jak wpłynie ta ceremonia na opinię publiczną. Według dwóch kanadyjskich firm poparcie dla odejścia od monarchii wyniosło 33% i 43%. Według trzech różnych firm australijskich poparcie wyniosło wtedy 34%, 39% i 41%. W latach 2012 i 2015 antymonarchiści cieszyli się poparciem poniżej 40% w obydwóch krajach. W 2016 roku Kanadyjczycy wyrazili chęć poparcia idei republikańskiej w 38% i 43%, zaś Australijczycy w 36% i 51%. Ostatnie przeprowadzone badania (2017 rok) – zarówno w Kanadzie, jak i w Australii – pokazały, że wyniki są podobne i republika uzyskała odpowiednio 41% i 44% poparcia.

Wykres 1. Poparcie procentowe dla utworzenia republiki w Kanadzie i Australii

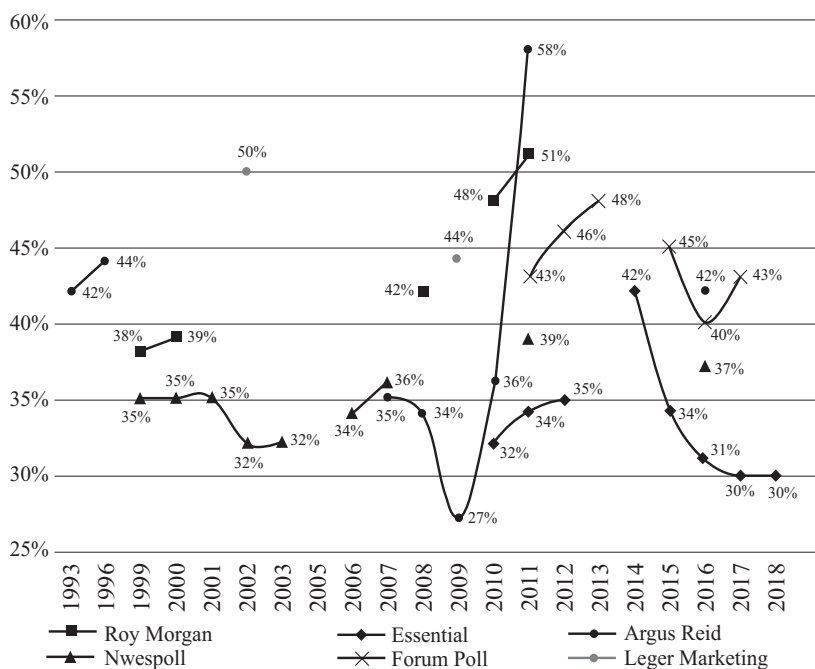

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez firmy australijskie: Roy Morgan, Nwespoll, Essential oraz kanadyjskie: Forum Poll, Angus Reid i Leger Marketing.

Zwolennicy obecnego systemu politycznego w Kanadzie i Australii w badaniach przeprowadzonych w latach wspólnych na przedstawionym wykresie oscylują między 30% a 58%. W 2002 roku połowa ankietowanych Kanadyjczyków stwierdziła, że odpowiada im obecny stan rzeczy, zaś zaledwie 35% Australijczyków było tego samego zdania. Pięć lat później wyniki w obydwóch krajach praktycznie się nie różniły od siebie, gdyż Kanadyjczycy poparli monarchię w 35%, a Australia w 36%. W 2008 roku poparcie wśród Kanadyjczyków spadło o 1%, za to w Australii wzrosło do 42% według firmy Roy Morgan. W 2010 roku, kiedy ostatni raz królowa Elżbieta II odwiedziła Kanadę, opinia publiczna podczas badań zadeklarowała swoje poparcie dla niej i monarchii w 36%, w Australii według dwóch różnych badań poparcie wyniosło 32% i 48%. Podczas celebrowania zaślubin drugiego kandydata w kolejce do tronu,

Kanadyjczycy popierali monarchię w 43% według firmy Forum Poll oraz 58% w badaniach Angus Reid. W tym samym czasie wśród badanych Australijczyków była duża rozbieżność w uzyskanych wynikach, gdyż poparcie zaczynało się od 34% przez 39% do 51%. Od 2012 roku wśród Kanadyjczyków sympatia do rodziny królewskiej utrzymuje się na podobnym i stabilnym poziomie powyżej 40%. Odmienny trend w ostatnich latach widać w badaniach przeprowadzonych w Australii, ponieważ nie dość, że nie przekracza nawet 40%, to jeszcze wyniki są coraz niższe. W 2015 roku 35% ankietowanych opowiadało się za monarchią, dwa lata później tylko 30%.

Wykres 2. Poparcie procentowe dla pozostawienia monarchii w Kanadzie i Australii

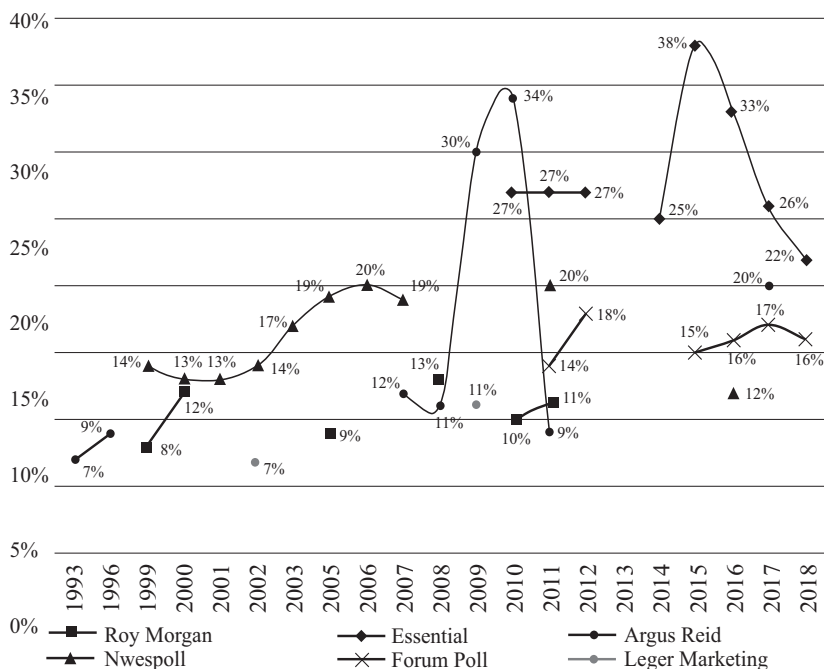

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez firmy australijskie: Roy Morgan, Nwespoll, Essential oraz kanadyjskie: Forum Poll, Angus Reid i Leger Marketing.

W badaniach opinii publicznej równie ważna jest trzecia rubryka przedstawiająca osoby niezdecydowane, gdyż to właśnie oni mogą zade-

cydować o losach potencjalnego referendum. W 2002 roku w Kanadzie takich ankietowanych osób było 7%, zaś w Australii dwa razy tyle. Na przedstawionym wykresie widać, iż osób niezdecydowanych na przestrzeni ostatnich lat dużo więcej jest w Australii aniżeli w Kanadzie, np. w 2012 roku niezdecydowanych Kanadyjczyków było 18%, a Australijczyków aż 27%. W ostatnim wspólnym roku, czyli 2017, różnica pomiędzy Kanadą i Australią wynosi 10%.

Wykres 3. Brak opinii wobec zmiany ustroju państwa wyrażony w procentach w Kanadzie i Australii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez firmy australijskie: Roy Morgan, Newspoll, Essential oraz kanadyjskie: Forum Poll, Angus Reid i Leger Marketing.

Pomiędzy badaniami wykonanymi w Kanadzie i Australii jest 16 lat różnicy, jednakże w obu przypadkach widać, że obywatele są słabo zorientowani, kto rządzi ich państwem. Wobec rodziny królewskiej sympatie opinii publicznej rozkładają się bardzo podobnie. Obecna głowa państwa, Elżbieta II, jest szanowaną osobą, pierwszy w kolejce do tronu

książę Karol nie jest darzony sympatią, zaś jego synowie według badań opinii publicznej są bardzo lubiani. Odnośnie poparcia ruchu antymonarchistycznego zauważyć można, że większe jest w Australii, zarówno widać to po wynikach badań, jak i zaangażowaniu ruchu republikańskiego w prowadzenie kampanii internetowej na własnej stronie. Wśród Kanadyjczyków występuje większa akceptacja obecnego stanu rzeczy i większy brak chęci zmiany ustroju monarchistycznego na republikański. W Australii ciekawy jest również fakt, iż czołowi politycy, obojętnie jakiej przynależności partyjnej, głośno wypowiadają się na temat zniesienia monarchii. W Kanadzie żadna ze znaczących partii nie ma w swoim programie jasno powiedziane, że chciałaby zerwać swoje więzi z Wielką Brytanią i utworzyć republikę (*The Monarchy...*, Canada Guide) Warto też zwrócić uwagę na stwierdzenie obecnego premiera Kanady Justina Trudeau, który w czerwcu 2018 roku wypowiedział się na temat brytyjskiej głowy państwa w Kanadzie i tego, czy królowa jest warta pieniędzy Kanadyjczyków. Stwierdził wtedy, że ma wiele innych priorytetów i wyraził przekonanie, że może kiedyś jakiś premier stwierdzi, że to już jest czas na złamanie konstytucji i napisanie nowej, ale podkreślił, że on nie będzie tym premierem. Nawiązał również do więzi historycznej łączącej Kanadę z Wielką Brytanią następująco: „nie ma wątpliwości, że gdybyśmy mieli założyć zupełnie nowy kraj o nazwie Kanada, moglibyśmy się zdecydować, aby nasza głowa państwa mieszkała w innym miejscu niż aktualnie, ale teraz mamy 150 lat tradycji, która działa. Trudeau powiedział również, że zmiana systemu nie miałaby ogromnego wpływu na codzienne życie Kanadyjczyków” (Walsh, 2018). W Australii politycy głośno się wypowiadają na temat zmiany systemu politycznego na republikę. Były premier Paul Keating w kwietniu 2018 roku powiedział: „nie mam wątpliwości, iż Australia powinna być niezależna od brytyjskiej monarchii oraz że powinna pójść własną drogą”. Stwierdził też, że to właśnie osoba księcia Karola może zakończyć więzi Australii z Wielką Brytanią. Inna była pani premier, Julia Gilard, powiedziała kiedyś, że w pewnym momencie kraj stanie się republiką (*Australian 'republic'...*, 2016). W styczniu 2016 prawie wszyscy przywódcy terytoriów australijskich połączyli swoje siły, aby powołać australijską głowę państwa poprzez deklarację wysuwaną przez Ruch Republikanów Australijskich. Jedynie zachodni premier Colin Barnett odmówił wtedy podpisania deklaracji przygotowanej przez australijski ruch republikański, gdyż uważał, że nie jest to właściwy czas, ale generalnie popierał tę ideę. Samą deklarację poparli ówczesny premier Australii Malcolm Turnbull i lider

opozycji Bill Shorton. Pani premier Queensland, Anastacia Palaszczuk, powiedziała wtedy, że nadszedł czas, aby Australia była rządzona przez jednego ze swoich, a jej odpowiednik z Południowej Australii, Jay Weatherill, wyraził swoją opinię, że suwerenność narodu głęboko zmieni australijską pozycję (*Australian state...*, 2016). Bill Shorton obiecał, że jeśli zostanie wybrany w maju 2019 roku na premiera Australii, to ponownie przeprowadzi referendum w sprawie przekształcenia monarchii w republikę (Loyns, 2018).

Zakończenie

Celem artykułu była analiza porównawcza Kanady i Australii mająca za zadanie przedstawienie nastrojów panujących wśród opinii publicznej tychże państw w kontekście możliwej zmiany ustroju państwa z monarchii na republikę. Przyjęta hipoteza, iż niezależnie od popularności rodziny królewskiej, poparcie dla zmiany ustroju w obu państwach utrzymuje się na podobnym poziomie została potwierdzona.

Reasumując zebrane wiadomości, w Kanadzie i Australii występuje stosunkowo spory ruch antymonarchistyczny, a na przestrzeni lat utrzymuje się on na podobnym poziomie. Widać jednak dużą przewagę nastrojów republikańskich w Australii, która już raz próbowała zmienić własny ustrój i głośno mówi, że wcale nie zaniechała tego pomysłu. Kanadyjczycy szanują rodzinę królewską oraz instytucję monarchii, ale podkreślają, że dobre byłoby dla ich państwa posiadanie głowy rządzącej, która zamieszkiwałaby ich kraj. Australijczycy są bardziej negatywnie nastawieni zarówno do rodziny królewskiej, jak i samej monarchii. W obydwóch przypadkach zauważyć można, iż to co obecnie może być przesłanką do zmian w ustroju jest objęcie tronu przez Karola. Książę nie jest osobą zbyt lubianą wśród społeczeństwa kanadyjskiego, australijskiego ani nawet brytyjskiego, gdyż jest uważany za „nudnego”, „specyficznego” oraz wtrącającego się w sprawy polityczne. Kanadyjczycy i Australijczycy woleliby ujrzyć na tronie jego syna Williama. Obywatele australijscy mają również ogromną słabość do najmłodszego wnuka królowej Elżbiety II Harry’ego. Sama osoba Elżbiety jest szanowana i podziwiana zarówno w Kanadzie, jak i Australii.

Na podstawie powyższych rozważań trudno stwierdzić jaka przyszłość czeka Kanadę i Australię, gdyż wszystko zależy od bieżących wydarzeń w kraju i za granicą, od skandali wśród rodziny królewskiej

albo pozytywnych wydarzeń jak śluby, czy narodziny nowego „royal baby”. Jednakże wielce prawdopodobny jest fakt, iż Australia po śmierci królowej Elżbiety II będzie chciała przeprowadzić referendum w tej sprawie. Kanadyjczycy najprawdopodobniej potrzebują większego powodu do tak poważnego ruchu, aniżeli samo objęcie tronu przez księcia Karola.

Bibliografia

- 4-in-10 favour abolishing monarchy*, http://poll.forumresearch.com/m/post/289/majority-dont-want-prince-charles-as-head-of-state/?fbclid=IwAR0R2dT EV87IEOCSZCpBTvS1NsPc_YFK35CIS5F4x63mXRziutGypT_ZxjQ, 17.03.2019.
- Alderson A., *Prince William determined to tackle republicanism in Australia*, <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/7025453/Prince-William-determined-to-tackle-republicanism-in-Australia.html>, 25.03.2019.
- Australia's head of state*, https://www.essentialvision.com.au/australias-head-state?fbclid=IwAR3A5Qxs1wuwycFY77etVkzxn3xXQ734uzJ7GyAZ7loz2_eL_n-rBkY8_Y, 22.03.2019.
- Australian 'republic' loses support: Monarchy most popular since 1999*, <https://www.express.co.uk/news/royal/944013/australia-prince-charles-tour-monarchy-republic-support>, 7.04.2019.
- Australian state and territory leaders unite to call for republic*, <https://www.theguardian.com/australia-news/2016/jan/25/state-and-territory-leaders-unite-to-call-for-republic>, 7.04.2019.
- Canada Divided on the Monarchy*, http://poll.forumresearch.com/m/post/2774/monarchy-august-2017?fbclid=IwAR3VpXZsTex14rKvHTVZuegF7vxqQ61KR9-bvo75T3353EZTTrZfE2b_Vvs, 17.03.2019.
- Canadians want William, not 'boring' Prince Charles, to succeed Queen*, <https://www.theguardian.com/world/2016/apr/18/canadians-poll-prefer-william-over-prince-charles-succeed-queen-elizabeth-british-throne>, 17.03.2019.
- Commonwealth visits since 1952*, https://www.royal.uk/sites/default/files/media/commonwealth_visits_since_1952_3.pdf, 24.03.2019.
- Equality right – section 15*, <https://www.canada.ca/en/canadian-heritage/services/how-rights-protected/guide-canadian-charter-rights-freedoms.html#a2f>, 25.03.2019
- Frequently Asked Questions*, <https://www.republic.org.au/faq>, 25.03.2019.
- Goals*, <http://www.canadian-republic.ca/goals.html>, 18.03.2019.
- Government of Canada*, <https://www.justice.gc.ca/eng/csj-sjc/rfc-dlc/ccrf-ccdl/check/art15.html>, 25.03.2019.

- Hurst D., *Australian support for monarchy has grown as debate for republic revived*, <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/jan/27/australian-support-for-monarchy-has-grown-as-debate-for-republic-revived>, 25.03.2019.
- Increased Majority of Australians Support Monarchy (58%) During Queen's Jubilee Celebrations. Republic Support Falls to 35%*, <http://www.roymorgan.com/findings/finding-4788-201302132340> 22.03.2019.
- Key results*, https://www.aec.gov.au/elections/referendums/1999_referendum_reports_statistics/Key_Results.htm, 22.03.2019.
- Lubański Ł., *Książę Karol: Emeryt, który wciąż czeka na pierwszy dzień w pracy*, <https://www.rp.pl/Spoleczenstwo/311189960-Ksiaze-Karol-Emeryt-ktory-wciaz-czeka-na-pierwszy-dzien-w-pracy.html>, 24.03.2019.
- Lyons K., *Bearing a baby and banana bread, Harry and Meghan enchant Australia*, <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/oct/19/prince-harry-meghan-australia-duke-duchess-sussex>, 7.04.2019.
- Łukaszewski M. (2010), *Czy renesans monarchii absolutnej? Zmiany w Konstytucji Księstwa Liechtensteinu z 2003 roku*, „Refleksje”, nr 1.
- Memorable Quotations About Canada's Monarchy*, <http://www.monarchist.ca/index.php/our-monarchy/memorable-quotations>, 17.03.2019.
- Opinions Polls in Canada*, http://www.canadian-republic.ca/polls.html#Poll_details_and_analyses, 21.03.2019.
- Our history*, <https://www.princes-trust.org.uk/about-the-trust/history>, 17.03.2019.
- Perceptions of Royal Family*, https://www.essentialvision.com.au/perceptions-royal-family?fbclid=IwAR2hRY5-tM27XZVgCgvsfIW8HvS6zCR77plbu71x20U-7cLhBEUdr7_uRnUA, 24.03.2019.
- Phillips S. (2003), *The Emergence of A Canadian Monarchy: 1867–1953*, “Canadian Monarchist News”.
- Poll: Canadians Have Big-Time Respect for Queen Elizabeth II*, <http://www.visiontv.ca/2016/04/18/poll-canadians-respect-queen/>, 16.03.2019.
- Prince Charles first in line throne only seventh populations*, <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2018/11/14/prince-charles-first-line-throne-only-seventh-popu>, 17.03.2019.
- Prince Charles and Camilla to visit Australia and New Zealand in November*, <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jul/04/prince-charles-and-camilla-to-visit-australia-and-new-zealand-in-november>, 24.03.2019.
- Prince William in Australia: local media hails Prince Charming*, <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/theroyalfamily/7031997/Prince-William-in-Australia-local-media-hails-Prince-Charming.html>, 25.03.2019.
- Prince William Most Admired Royal*, http://poll.forumresearch.com/m/post/2596/prince-william-most-admired-royal/?fbclid=IwAR3CYYY39qYiP2_S5L5e5fcTjzVfccX87Rw6uZygpwHV3WZvCY1KShhUP-s, 17.03.2019.
- Queen Elizabeth II as popular as ever she prepares for 90th birthday celebrations*, <https://www.abc.net.au/news/2016-04-20/queen-elizabeth-peaks-in-popularity-as-she-turns-90/7339896>, 24.03.2019.

- Queen Victoria's travelling bed to go on show in May*, <https://www.theguardian.com/artanddesign/2019/jan/24/queen-victorias-travelling-bed-to-go-on-show-in-may>, 17.03.2019.
- Republic*, https://www.essentialvision.com.au/republic-12?fbclid=IwAR3VpXZsTexI4rKvHTVZuegF7vxqQ61KR9-bvo75T3353EZTTzZfE2b_Vvs, 6.04.2019.
- Republic*, <https://www.essentialvision.com.au/republic-7>, 6.04.2019.
- Republic*, <http://resources.news.com.au/files/2016/02/05/1227737/627996-160206republic.pdf>, 24.03.2019.
- Russel P., *Today's letters: The Monarchy is an essential part of Canada*, <https://nationalpost.com/opinion/todays-letters-the-monarchy-is-an-essential-part-of-canada>, 17.03.2019.
- Scotti M., *Majority of Canadians say ties to monarchy should be cut when Queen dies: poll*, <https://globalnews.ca/news/3145545/majority-of-canadians-say-ties-to-monarchy-should-be-cut-when-queen-dies-poll/>, 14.04.2019.
- Smith M., *Prince Charles: first in line for the throne, but only seventh in popularity*, <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2018/11/14/prince-charles-first-line-throne-only-seventh-popu>, 17.03.2019.
- The commonwealth*, <https://www.royal.uk/commonwealth>, 16.03.2019.
- The Duke of Cambridge*, <https://www.royal.uk/the-duke-of-cambridge>, 17.03.2019.
- The Monarchy in Canada*, <http://www.thecanadaguide.com/government/the-monarchy/>, 21.03.2019.
- Tannahill J., *Canadians are not vassals of the British crown – it's time we severed our ties*, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/sep/27/high-five-justin-trudeau-canada-monarchy-queen-william-kate-george>, 16.03.2019.
- Walsh M., *Trudeau rules out axing the monarchy*, <https://ipolitics.ca/2018/06/27/trudeau-rules-out-axing-the-monarchy/>, 21.03.2019.
- Wood C., *Will Australia keep the monarchy*, <https://www.thetrumpet.com/16135-will-australia-keep-the-monarchy>, 24.03.2019.
- Young L., *How Canada could break up with the monarchy*, <https://globalnews.ca/news/3559289/how-canada-could-break-up-with-the-monarchy/>, 18.03.2019.

Perspectives of Canada and Australia in the context of their membership in the Commonwealth of Nations

Summary

The number of states with the monarchy system is decreasing today. Currently, there are about 50 of them in the world, including the 16 Commonwealth Realms. Canada and Australia are the countries with the longest Commonwealth Realm status and belong to the Commonwealth of Nations, an international organization associating 53 member states. Currently, Queen Elizabeth II is the sovereign of both countries and

she will probably be succeeded by her eldest son, Prince Charles. Due to the fact that the monarch lives in the UK on a daily basis, her duties are performed by the governor general. The purpose of this article is a comparative analysis of Canada and Australia, aiming at presenting the moods prevailing in these countries in the context of a possible change of the state system from a monarchy to a republic.

Key words: political system, public opinion, monarchy, republic, royal family

Informacja o autorze

Martyna Woźniak [martynawozniak.mw@gmail.com] – absolwentka studiów licencjackich na kierunku Stosunki Międzynarodowe, aktualnie studentka pierwszego roku studiów uzupełniających magisterskich na kierunku Politologia. Zainteresowania naukowe koncentrują się wokół monarchistycznego ustroju politycznego, szczególnie Wielkiej Brytanii.

